

"आमचं गाव आमचा विकास" उपक्रमांतर्गत सन
२०२२-२३ चा ग्रामपंचायत विकास आराखडा
(GPDP) अंतीम करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: -जीपीडीपी २०२१/प्र.क्र.२९/पंरा-६
बांधकाम भवन, इमारत क्र. २५, मर्झबान पथ फोर्ट,
मुंबई--४००००९.
तारीख: १७ ऑगस्ट, २०२१

वाचा -

- १) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि. जीपीडीपी-२०१५/ प्र.क्र.३८/ पं.रा-६, दि. ०४ नोव्हेंबर, २०१५
- २) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि., जीपीडीपी २०१७/प्र.क्र.५१/पं.रा.६, दि.०२ फेब्रुवारी, २०१८
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि., जीपीडीपी २०१८/प्र.क्र.५१/पं.रा.६, दि.०६ सप्टेंबर, २०१८
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि., जीपीडीपी २०१९/प्र.क्र.३८/पं.रा.६, दि.२८ मे, २०१९
- ५) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि., जीपीडीपी -२०२०/प्र.क्र.३९/पं.रा.६, दि.२५ सप्टेंबर, २०२०
- ६) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रा.वि.वि., बीपीडीपी-२०२१/प्र.क्र. २१/पंरा- ६, दि.१४ जून, २०२१

प्रस्तावना -

"आमचं गाव, आमचा विकास" उपक्रमांतर्गत मार्गदर्शक सूचना व शासनाने वेळोवेळी शासन निर्णयान्वये निर्गमित केलेल्या पूरक मार्गदर्शक सूचना, याबाबत केंद्र शासनाने सूचित केलेल्या बाबी, १५ व्या वित्त आयोगाच्या अंमलबजावणी विषयी राज्य शासनाने निर्गमित केलेल्या सूचना आणि खालील पूरक मार्गदर्शक सूचना विचारात घेवून सन २०२२- २३ चा वार्षिक ग्रामपंचायत विकास आराखडा अंतीम करणेबाबत खालील पूरक मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय-

राज्य शासनाच्या विविध विभागांचा सहभाग, विविध विभागांमार्फत ग्रामपंचायत क्षेत्रामध्ये राबविण्यात येत असलेल्या केंद्र व राज्य शासनाच्या विकास योजनांचे अभिसरण करून ग्रामपंचायत विकास आराखडा तयार करावयाचा आहे.

२. शासन निर्णय दि. २५/०९/२०२० मध्ये नमुद सविस्तर सूचनानुसार ग्रामसभांचे नियोजन करावे. शासनाच्या विविध योजना ग्रामस्तरावर राबवीत असलेल्या व संबंधित ग्रामपंचायतीच्या कार्यक्षेत्रामध्ये ७३ व्या घटना दुरुस्तीच्या अनुषंगाने पंचायत राज संस्थांकडे हस्तांतरीत २९ विषयांची अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या केंद्र / राज्य शासनाच्या योजनांशी संबंधित विभागाच्या अधिकारी/ कर्मचारी यांनी या ग्रामसभांना उपस्थित रहावयाचे आहे. त्यानुसार राज्य व जिल्हा परिषदेच्या सर्व विभागांच्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना सदरच्या ग्रामसभेमध्ये उपस्थित राहण्यासाठी संबंधितांना लेखी सूचना मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी द्याव्यात.

३. यासाठी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी राज्य व जि.प. च्या संबंधित विभागांच्या जिल्हा स्तरावरील अधिका-यांची बैठक घेवून आवश्यक तो समन्वय साधावा. तसेच जिल्हास्तरा वरील या सर्व अधिकाऱ्यांनी त्या त्या विभागाच्या ग्रामस्तरीय वा इतर अधिकाऱ्यांना ग्रामसभेस उपस्थित राहण्याबाबत लेखी सूचना देणेबाबत सूचीत करावे. अशाच स्वरूपाची तालुकास्तरीय अधिका-यांची बैठक गट विकास अधिकारी यांनी घेऊन सर्व संबंधित अधिका-यांना ग्रामसभांचे वेळापत्रक व त्यांनी ग्रामसभेमध्ये सादर करावयाच्या माहितीचा नमुना उपलब्ध करून द्यावयाचा आहे. तसेच जिल्हास्तरावरील राज्य शासनाच्या व जिल्हापरिषदेच्या सर्व खातेप्रमुखांच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमामध्येही आवश्यक त्या सूचना द्याव्यात.

४. ग्रामसभांचे वेळापत्रक - सन २०२२-२३ या वर्षाचा ग्राम पंचायत विकास आराखडा निश्चित करण्यासाठी सर्व ग्रामपंचायर्तींच्या ग्रामसभा दि. ०२ ऑक्टोबर २०२१ ते १५ डिसेंबर, २०२१ या कालावधीत आयोजित करावयाच्या आहेत. प्रत्येक तालुक्याच्या गट विकास अधिकाऱ्यांनी तालुक्यातील सर्व ग्रामपंचायतीच्या ग्रामसभांचे वेळापत्रक निश्चित करून त्यास आवश्यक ती प्रसिद्धी द्यावी.

५. महिला सभा, मागासवर्गीय व वंचित घटकांची सभा व बालसभा - ग्रामपंचायतीने मुख्य ग्रामसभेच्या शक्यतो आदल्या दिवशी किंवा दोन दिवस अगोदर महिला सभा, मागासवर्गीय व वंचित घटकांची सभा व बालसभा अशा तीन सभा आयोजित करावयाच्या आहेत. या तिन्ही सभांमधील चर्चा व शिफारशी याबाबत ग्रामपंचायतीने आराखडा निश्चित करण्यासाठी आयोजित केलेल्या ग्रामसभेमध्ये चर्चा घडवून आणणे ग्रामपंचायतीवर बंधनकारक राहील.

६. ग्राम पंचायत विकास आराखडा तयार करताना मिशन अंत्योदय अंतर्गत सर्वेक्षणातील माहिती , स्वयंसहाय्यता गटांमार्फत तयार करण्यात आलेला दारिद्र्यनिर्मुलन सुक्षमपत आराखडा, विविध सर्वेक्षणातील गावाशी संबंधीत माहिती (उदा. शिक्षण, आरोग्य, पशुसंवर्धन इ. विभागांकडील सर्वेक्षण), शाश्वत विकासाची ध्येये तसेच महिलासभा, मागासवर्गीय व वंचित घटकांची सभा व बालसभा यामध्ये झालेली चर्चा व सभेतील निष्कर्ष विचारात घेऊन प्राधान्यक्रम ठरविणे बाबत सर्व ग्रामपंचायतीना अवगत करावे.

७. क्षमता बांधणी व प्रशिक्षण - ग्राम पंचायत विकास आराखडा तयार करताना ग्राम पंचायत कार्यक्षेत्रातील सर्व घटकांचा सक्रिय सहभाग मिळवून त्यांच्या गरजा / निकड विचारात घेण्याच्या दृष्टीकोनातून ग्राम पंचायत स्तरावर या घटकांना आराखड्याविषयीची प्रक्रिया, माहिती, आकडेवारी आणि शाश्वत विकासाची ध्येये (SDG) अवगत करून त्यांचे हक्क व जबाबदा-या या विषयीची जाणीव निर्माण करावयाची आहे. यासाठी प्रशिक्षित संपर्क अधिकारी तथा प्रभारी अधिकारी, प्रशिक्षित पर्यवेक्षिका, सबकी योजना सबका विकास या मोहीमेअंतर्गत प्रत्येक

ग्राम पंचायतीसाठी नियुक्त केलेल्या Facilitator आणि जिल्हा परिषद व राज्य शासनाच्या विविध विभागांच्या अधिकारी / कर्मचा-यांमार्फत ग्रामसभेत त्यांच्या विभागाची सर्व माहिती द्यावयाची असल्याने खालीलप्रमाणे मोठ्या प्रमाणात क्षमता बांधणी व प्रशिक्षणाचे कार्यक्रम हाती घ्यावयाचे आहेत.

अ) प्रत्येक जिल्हा परिषदेच्या दोन उप मुख्य कार्यकारी अधिका-यांना (ग्रा.पं. व म.बा.क.) व उपायुक्त (विकास) आणि प्रत्येक जिल्ह्यासाठी चार प्रवीण प्रशिक्षक (यापैकी दोघांना जिल्हा व तालुका विकास आराखड्यासाठी) यांनाराज्य ग्रामीण विकास संस्था, यशदा, पुणे यांचेमार्फत प्रशिक्षण देण्यात येईल.

ब) जिल्हास्तरीय प्रशिक्षण/ कार्यशाळा

१. गणनिहाय नियुक्त केलेले सर्व प्रभारी अधिकारी व पर्यवेक्षिका (ए.बा.वि.से.)यांचे दोन दिवसांचे उजळणी प्रशिक्षण.
२. सर्व जि.प. / पं. स. सदस्य
३. जि.प. चे सर्व खातेप्रमुख, सर्व गट विकास अधिकारी आणि जिल्ह्यातील प्रमुख शैक्षणिक व सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी
४. जिल्हा स्तरावरील विविध खात्यांचे राज्य शासनाचे सर्व अधिकारी (Line Dept.)
५. गटस्तरीय तांत्रिक छाननी समितीचे सर्व सदस्य
६. मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी , जि.प. व पंचायत समिती आणि जि.प. च्या विविध विभागामध्ये कार्यरत असलेले लेखा अधिकारी/कर्मचारी

क) गटस्तरीय प्रशिक्षण/ कार्यशाळा

१. तालुक्यातील सर्व ग्रामपंचायतींचे सरपंच व ग्रामसेवक यांचे दोन दिवसांचे प्रशिक्षण
२. सर्व पंचायत समिती सदस्य, पं. स. स्तरावरील सर्व खातेप्रमुख, तालुका स्तरावरील विविध खात्यांचे राज्य शासनाचे सर्व अधिकारी (Line Dept), सर्व विस्तार अधिकारी, पर्यवेक्षिका आणि तालुक्यातील प्रमुख शैक्षणिक व सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी यांची एकदिवशीय कार्यशाळा.

ड) गणस्तरीय कार्यशाळा

गणस्तरावर खालील दोन प्रकारच्या कार्यशाळा घ्यावयाच्या आहेत. या कार्यशाळांची जबाबदारी गणनिहाय नियुक्त केलेल्या प्रशिक्षित विस्तार अधिकारी (प्रभारी अधिकारी) व प्रशिक्षित पर्यवेक्षिका यांचेवर सोपवावी. यासाठी आवश्यकतेनुसार गट विकास अधिकारी यांनी जिल्हा स्तरीय प्रवीण प्रशिक्षक व इतर तालुकास्तरीय यंत्रणेची मदत घ्यावी.

- १ गणातील सर्व ग्रामपंचायतींचे सर्व सदस्य , ग्रामस्तरीय संसाधन गटाचे सर्व सदस्य व सर्व विभागांचे (जि.प. व राज्य शासन) ग्राम स्तरावरील सर्व कर्मचारी यांची एक दिवसाची कार्यशाळा
- २ गणातील सर्व ग्रामपंचायतींमधील स्वयंसहाय्यता गटांच्या ग्रामसंघाचे अध्यक्ष, सचिव व कोषाध्यक्ष, अंगणवाडी सेविका, ग्राम बाल संरक्षण समितीचे सदस्य आणि समूह संसाधन व्यक्ती (CRPs)यांची एक दिवसाची कार्यशाळा.

प्रशिक्षणाबाबत सविस्तर मार्गदर्शक सूचना शासन पत्र क्र.राग्रास्व २०२१/प्र.क्र.५३/आस्था-१५ दि. ५ जुलै, २०२१ अन्वये निर्गमीत केलेल्या आहेत, त्यानुसार कार्यवाही करावी. जिल्ह्यातील सर्व ग्राम पंचायतीचे वार्षिक आराखडे तयार करून ते ई-ग्रामस्वराज या वेबपोर्टलवर दि. ३१ डिसेंबर, २०२२ पर्यंत अपलोड करावयाचे असल्याने सर्व प्रशिक्षण कार्यक्रम ३० सप्टेंबर, २०२१ पर्यंत पूर्ण करावेत.

८. केंद्र शासनाने विकसित केलेल्या ई-ग्रामस्वराज या वेबपोर्टलवर ग्रामसभांमार्फत अंतीम करण्यात आलेले सन २०२२-२३ या वर्षाचे ग्राम पंचायत विकास आराखडे दिनांक ३१ डिसेंबर, २०२१ पर्यंत अपलोड करण्याची जबाबदारी संबंधित ग्रामसेवक व केंद्रचालक यांचेवर सोपवावी. सर्व ग्रामपंचायतीचे ग्रामपंचायत विकास आराखडे मुदतीत अपलोड करून घेण्याची दक्षता संबंधित गट विकास अधिकाऱ्यांनी घ्यावी व त्याचा नियमित आढावा उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पं) यांनी घ्यावा.

९. ग्रामपंचायत विकास आराखडा तयार करण्यासाठी गण निहाय नियुक्त केलेल्या प्रशिक्षित विस्तार अधिकारी (प्रभारी अधिकारी) व प्रशिक्षित पर्यवेक्षिका यांना प्रती ग्रामपंचायत रु. ५००/- प्रमाणे प्रोत्साहनात्मक रक्कम अदा करावयाची आहे. सदरची रक्कम संबंधित ग्रामपंचायतीचा आराखडा व इतर सर्व बाबी ई-ग्रामस्वराज या वेबपोर्टलवर अपलोड झाल्यानंतर संबंधितांना अदा करावी.

१०. प्रत्येक ग्राम पंचायतीच्या वार्षिक आराखड्याची नोंद तालुका स्तरावर गट विकास अधिकारी यांनी घेऊन तालुक्यातील सर्व ग्राम पंचायतींचा एकत्रित अहवाल जिल्हास्तरावर दि. ३१ डिसेंबर, २०२१ पर्यंत सादर करावयाचा असून मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी जिल्ह्यातील सर्व ग्रामपंचायतींचा ग्राम पंचायत विकास आराखड्यांचा एकत्रित अहवाल तयार करून शासनास व राज्य व्यवस्थापन कक्ष (पंचायत राज), पुणे यांचेकडे दि. ३१ डिसेंबर, २०२१ पूर्वी सादर करावा.

११. जिल्ह्यातील सर्व ग्रामपंचायतींचे विकास आराखडे विचारात घेऊन शासन निर्णय क्रमांक: बीपीडीपी-२०२१/ प्र.क्र. २१/पंरा- ६, ग्राम विकास विभाग, दिनांक १४ जून, २०२१ अन्वये नियमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार जिल्ह्यातील सर्व तालुके व जिल्ह्याचा विकास आराखडा (BPDP & DPDP) तयार करावयाचा आहे. सदरचे जिल्हा व तालुक्याचे आराखडे ३१ जानेवारी, २०२२ पर्यंत अंतीम करून अपलोड करावयाचे आहेत.

१२. शासन निर्णय दिनांक ४ नोव्हेंबर, २०१५ अन्वये दिलेल्या सूचनानुसार जिल्हास्तरीय सनियंत्रण व कार्यकारी समितीच्या नियमित बैठका घेवून कार्यक्रमाचा आढावा घ्यावा. तसेच तालुकास्तरावर गट विकास अधिकारी यांनी महिन्यातून दोन वेळा ग्रामसेवकांची व तीन महिन्यातून एकदा सरपंच व ग्रामसेवक यांची एकत्रित बैठक घेवून कार्यक्रमाचा आढावा घ्यावा.

१३. ग्राम पंचायत विकास आराखडे मार्गदर्शक सूचनानुसार सर्व प्रक्रिया राबवून विहित मुदतीत पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने केंद्र शासनाने दर वर्षप्रमाणे २ ऑक्टोबर, २०२१ ते ३१ जानेवारी, २०२२ या कालावधीसाठी सबकी योजना सबका विकास ही मोहीम जाहीर केलेली आहे. त्या बाबत सविस्तर सूचना स्वतंत्रपणे नियमित करण्यात येत आहेत.

१४. शासन निर्णय दिनांक ४ नोव्हेंबर, २०१५, दिनांक ८ जून, २०१६, दिनांक २ फेब्रुवारी, २०१८, दिनांक ६ सप्टेंबर, २०१८, दिनांक २९ मे, २०१९ व २५ सप्टेंबर, २०२०अन्वये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचना आणि वर नमुद केलेल्या सर्व बाबी विचारात घेवून सर्व ग्रामपंचायतींचा सन २०२२-२३ या वर्षाचा ग्राम पंचायत विकास आराखडा विहित मुदतीत मंजूर होऊन दि. ३१ डिसेंबर, २०२१ पर्यंत अपलोड होईल याची दक्षता मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी घ्यावयाची आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२१०८१३१५५१२०९२२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नीला रानडे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत:-

१. मा. राज्यपाल महोदय यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२.
३. सर्व मा. मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई -३२.
४. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ, मुंबई.
५. मा. मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक.
६. अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव/ सचिव (वित्त / नियोजन /ग्राम विकास / जलसंधारण / जलसंपदा / महसूल व वन / महिला व बाल विकास /आदिवासी विकास / सामाजिक न्याय /सार्वजनिक आरोग्य / पाणी पुरवठा /सार्वजनिक बांधकाम /शालेय शिक्षण/ कृषी व पदुम / गृह / उर्जा)
७. सर्व सन्माननीय विधानपरिषद/विधानसभा सदस्य व संसद सदस्य महाराष्ट्र राज्य.
८. विभागीय आयुक्त (सर्व विभाग)
९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. जिल्हाधिकारी (सर्व)
११. राज्य प्रकल्प संचालक, राज्य प्रकल्प व्यवस्थापक कक्ष (राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान), ए-९, शिवसागर अपार्टमेंट, मोदीबाग, गणेशांगिंड रोड, शिवाजीनगर, पुणे - ४११०१६.
१२. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई.

१३. माहिती व तंत्रज्ञान कक्ष, ग्रामविकास विभाग, मर्झबान पथ, फोर्ट, मुंबई.

१४. सह सचिव / उप सचिव ग्राम विकास विभाग (सर्व)

१५. निवड नस्ती (कार्यासन पंरा-६)